

AANDACHT VOOR DE NATUUR EN DE STEDELIJKE GROENTETEELT IN DE AGENDA 21 VAN ETTERBEEK

De participatieve tuinen

1. RUIMTE VINDEN ...

Etterbeek is een sterk verstedelijkte gemeente met een hoofdzakelijk anorganische openbare ruimte en een zeer beperkte toegang tot groene ruimten. Het gemeentebestuur van Etterbeek heeft een erg ge diversifieerde (14 pijlers) lokale Agenda 21 uitgewerkt en goedgekeurd, waarvan één van de pijlers verband houdt met groene ruimten en biodiversiteit en een andere met duurzame voeding.

In haar zoektocht naar te valoriseren groene ruimten is de gemeente erin geslaagd om via erfpacht een voormalig moestuingebied te verwerven, gelegen tussen de spoorweg en de Nieuwelaan. Een formidabele opportuniteit voor het bestuur dat zich inzette voor een duurzame ontwikkelingsaanpak. De creatie van een nieuwe groene ruimte in een sterk verstedelijkte gemeente bracht dan ook niets dan voordelen voor het milieu, terwijl de aanleg van participatieve tuinen ten behoeve van de inwoners van Etterbeek in een kansarmere wijk concreet invulling gaf aan het sociale aspect van de aanpak.

2. ... EN DEZE DELEN VIA PARTICIPATIEVE WEG

In 2008 richtten het gemeentebestuur en een tiental verenigingen een 'platform voor gezamenlijk beheer en planning' op, dat meermaals bij elkaar is gekomen om samen een charter uit te werken met daarin niet alleen de respectieve engagementen van de partijen, maar ook de doelstellingen en principes van het project. Eén daarvan bestond in het promoten van milieuvriendelijke praktijken, met name door geen pesticiden te gebruiken, regenwater nuttig aan te wenden en te composteren. Intussen worden er nog altijd meerdere keren per jaar vergaderingen met de op het terrein aanwezige partners georganiseerd.

Het 'participatieve tuinen'-project berust op de bereidheid om stukken grond ter beschikking te stellen van burgers voor collectieve en demonstratieprojecten. Zij werden daarbij uitgenodigd om actief deel te nemen aan deze projecten via de verschillende verenigingen.

In 2010 werden de participatieve tuinen plechtig geopend en werd de eerste opendeurdag georganiseerd. Sindsdien wordt er elk jaar zo'n opendeurdag gehouden.

De tuinen zelf zijn ingedeeld in 6 zones: de ontspanningszone, de site voor collectieve compostering, de moestuinen, de beschermde boomgaard, de vijver met de braakliggende zone en ten slotte de bijenstallen. Burgers kunnen zich actief inzetten voor het project (80 % van de opbrengsten worden onder hen verdeeld) of kunnen deelnemen aan de verschillende animaties (opleidingen over het snoeien van fruitbomen, opleidingen over het enten, workshops over het oogsten van honing, workshops over het oogsten van zaaigoed, animaties rond de vijver, maaien van het braakland, ...).

De ontspanningszone

Dit deel van de tuin is een plek om lekker niets te doen, anderen te ontmoeten, een plaats waar het gezellig vertoeven is, ... Hier kunnen mensen rusten, een boek lezen in de schaduw van de pergola en een diversiteit aan planten ontdekken.

De door de vzw RES 59 beheerde site voor **collectieve compostering**

Hier brengen de buurtbewoners hun organisch afval (van keuken en tuin) naartoe om het te veranderen in compost dat op zijn beurt dan weer gebruikt kan worden in de verbouwde delen van de tuin.

De door RES 59, de Etterbeekse Haard en Logement et Harmonie Sociale beheerde **moestuinen**.

De bewoners leren er hun groenten telen, hun behoeften kennen en het resultaat van hun inspanningen valoriseren. In één van de moestuinen wordt er ook geëxperimenteerd met permacultuur, terwijl een andere als biologische moestuin is opgevat.

De door de vzw Flore et Pomone gesuperviseerde **beschermde boomgaard**.

Deze boomgaard heeft tot doel om de bevolking de oude variëteiten van bij ons te leren kennen, evenals de technieken waarmee deze vermenigvuldigd en verbouwd kunnen worden. Daarnaast is de boomgaard ook een demonstratiesite voor de verschillende opgebonden vormen van fruitbomen. Ten slotte is een deel van de boomgaard voorbehouden voor het enten en oculeren van oude Brusselse variëteiten van fruitbomen.

De door de Regionale Natagora Brussel beheerde **vijver**.

De vijver maakt integraal deel uit van de biodiversiteitsruimten die er in de stad ontstaan teneinde het aantal groene en/of blauwe corridors (vochtige gebieden) te vermeerderen om de circulatie en ontwikkeling van verschillende soorten te bevorderen. De vijver vervult een pedagogische en bewustmakende rol door elk geïnteresseerd publiek een vaak miskende wereld te laten ontdekken, alsook de banden die deze wereld heeft met andere biotopen, zoals die van de moestuin of het braakland

Het door het Centre Paul Duvigneaud beheerde **braakland**.

Het braakland zorgt voor een 'spontane natuur'-component en illustreert de noodzaak van de multifunctionaliteit van stedelijke groene ruimten door te tonen dat het mogelijk is om moestuinen, boomgaarden of bijenstallen te laten samengaan met seminatuurlijke omgevingen. Hier worden ook animaties georganiseerd om de complementariteit tussen 'wilde biodiversiteit' en 'gedomesticeerde biodiversiteit' (voedingsmiddelen) toe te lichten.

De bijenstal

Op het einde van dit langwerpige stuk grond werden er drie bijenkorven geplaatst. Deze worden beheerd door een groep bewoners die twee jaar lang werden opgeleid door een gepassioneerd imker. Hij heeft hen de bijenteelt laten ontdekken en aangeleerd en dat vanaf de installatie van de bijenkorven tot aan de oogst van de honing. Deze bewoners staan nu op hun beurt in voor de opleiding van een nieuwe groep. Een dergelijke nieuwe groep zal ook om de twee jaar worden samengesteld tijdens de opendeurdag van de tuinen. In 2010 en 2011 werden op deze manier 8 personen ingewijd in de bijenteelt. Drie nieuwe leerling-imkers ontfermen zich ten slotte over een bijenkorf in de gemeentetuin Felix HAP (gelegen op het binnenterrein van huizenblok ter hoogte van Waversesteenweg 510) en twee andere korven die op het dak van het gemeentehuis werden geplaatst.

*« Het collectieve beheer van een tuin vraagt tijd. Een mens is van nature uit individueel ingesteld. De samenwerking met anderen is iets wat moet groeien. Om de collectieve dynamiek met betrekking tot de tuinen op peil te houden, moeten de collectieve aspecten van het project geanimeerd en beheerd worden. De collectieve aanpak vereist een door iedereen gekende duidelijke werking met precieze regels. Elk project (moestuin, boomgaard, bijenstal en vijver) heeft zijn eigen collectieve beheer ontwikkeld, maar het gemeenschappelijke punt is en blijft de omkadering van de activiteiten en het beheer. »
(Judith Charlier, ecoadviseur te Etterbeek.)*

Michel van de vzw RES 59 verwoordt het als volgt: "Voorbij zaterdag waren we met een tiental bovenaan de helling van ons perceel zwartebessen- en aalbessenstruiken, egelantiers, bosbessen- en blauwbessenstruiken alsook enkele ongewonere kleine heesters, zoals gele kornoelje, rotsmispel, enz. aan het planten....

In de weken voordien hebben we hard gewerkt om de helling vrij te maken, waar er een onontwarbare, maar niet erg rijke vegetatie groeide (wilde wingerd, vlinderstruik, ...).

Het leek immens veel werk, maar wanneer de kracht van onze groep en onze motivatie om voor eenzelfde zinnig doel te gaan, begint te spelen, kunnen we samen bergen verzetten ...

Het zijn zulke momenten van solidariteit waar het bij de collectieve tuinen nu net om te doen is. "

Elke zone wordt beheerd door één of meer verenigingen die zowel de buurtbewoners als de inwoners van de gemeente of het Brussels Gewest verwelkomen. Elke vereniging ontwikkelt er projecten die nu eens een sociaal karakter hebben en dan weer veeleer ecologisch van aard zijn. Door de ontmoetingen op het terrein van de verschillende verenigingen komt het tot rijke uitwisselingen, creativiteit en nieuwe partnerschappen.

Voor Judith Charlier, ecoadviseur te Etterbeek, "is het veeleer een echt sociaal project dan een milieuproject. Het is een project dat me enorm raakt vanuit menselijk standpunt gezien, door de wederzijdse hulp die er verleend wordt en de sociale mix die we erin aantreffen. Als je woensdagochtend naar de tuinen trekt, zal je er bv. Bruno tegenkomen, één van de tuinmannen, die op zijn perceel aan het werk is met een kleine groep licht mentaal gehandicapten. Op een andere dag zal je er Youssef kunnen vinden, die beter Armeens dan Frans spreekt, verweekt in een uitgebreid gesprek met Loc, een Vietnamees die Frans aan het leren is. En dinsdagochtend zal je er Annelore ontmoeten met haar groep van de Sint-Michielskliniek, terwijl ze de spiraal van aromatische kruiden aan het verzorgen is en daarbij ten volle profiteert van de ervaring van de andere tuiniers. »

3. DE RESULTATEN ?

In de praktijk zijn er 6 verenigingen die samen met de bewoners voor het beheer van de verschillende percelen instaan. 3 sociale partners helpen hen daarbij met de aspecten sociale integratie en burgerparticipatie en 5 'hulpmiddelen'-partners komen tegemoet aan de iets specifiekere behoeften, wanneer dat nodig blijkt. Gemiddeld neemt een dertigtal bewoners regelmatig deel aan de activiteiten van de ene of de andere vereniging en daar moeten we dan nog de sporadische bezoekers bijtellen.

De participatieve tuinen zijn opgevat als een plaats waar informatie verstrekt wordt aan en opleidingen georganiseerd worden voor de bevolking en voor scholen: workshops, lessen, conferenties, enz. Bij de uitgewerkte projecten gaat het om ervaringen die in de tuinen gereproduceerd kunnen worden: boomgaard, compostering, vijver, bijenstal, tuinieren zonder pesticiden, mulching, enz. Sinds 2010 wordt er verder elk jaar een opendeurdag gehouden, die doorgaans toch 300 bezoekers weet aan te trekken. Voorts worden er regelmatig (in functie van de vraag) bezoeken aan de tuinen georganiseerd voor groepen van 10 à 15 personen.

Elk jaar wordt er daarnaast ook een conferentiecycclus georganiseerd over verschillende thema's voor een publiek van 30 à 40 personen. Daarbij is ieder thema geïnspireerd door de activiteiten die in een moestuin of tuin kunnen plaatsvinden (aanplanting, onderhoud, waarneming, enz.).

Ten slotte wordt ook aan de toekomst gedacht. Er wordt namelijk volop werk gemaakt van verwerving van hoger gelegen nieuwe percelen die op termijn gebruikt zullen worden voor projecten voor personen met een beperkte mobiliteit. Medio juli werd bovendien nog de verwerving van een andere zone aan de andere kant van de ontspanningszone bevestigd. Hier zou de gemeente een productieve tuin met een sociale bestemming willen aanleggen.

4. MEER INFORMATIE

Alle inwoners van Etterbeek alsook alle Brusselaars kunnen de tuinen komen ontdekken en/of er actief hun steentje toe bijdragen! Verder worden er naast de opendeurdagen ook regelmatig activiteiten georganiseerd waar iedereen aan kan deelnemen.

De agenda vindt u op "<http://www.etterbeek.irisnet.be/nos-services/amenagement-du-territoire/environnement/les-jardins-participatifs-d2019etterbeek>»

En als u graag meer informatie zou willen over het project in zijn geheel en de publieke activiteiten die er plaatsvinden of als u graag een bezoek zou willen brengen aan de tuinen, kunt u contact opnemen met:

Gemeentebestuur van Etterbeek
Judith Charlier, Eoadviseur
02/627.27.85
eco-conseil@etterbeek.irisnet.be